

РЕЦЕНЗІЯ

доктора педагогічних наук, професора

Тименка Володимира Петровича

на дисертаційну роботу Тригуб Олени Леонідівни

на тему «Формування готовності майбутніх дизайнерів одягу до самоосвіти

на засадах міждисциплінарного підходу в мистецьких закладах вищої

освіти», подану на здобуття ступеня доктора філософії

у галузі знань 01 Освіта/Педагогіка

за спеціальністю 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями)

Актуальність теми дисертації зумовлена викликами цифрового суспільства, у якому технології швидко розвиваються, а потреби прийдешніх поколінь постійно змінюються. Цифровий дизайн, дизайн нейронних мереж (генерація зображень штучним інтелектом) спричиняють вплив на фешн-індустрію, дизайн і технології текстильної галузі і, зокрема, на дизайн одягу. Відповідно, галузь знань 02 Культура і мистецтво, до якої віднесено дизайн, вимагають освітніх інновацій, що зорієнтовані на сайнс арт (мистецтво в науці/науку в мистецтві) – міждисциплінарний синтез нової якості, що поєднує естетичний, економічний, екологічний, соціокультурний, технологічний чинники і користується зростаючим попитом у сучасного «візуального» покоління учнівської молоді.

Актуальність дослідження зумовлена також дескрипторами Національної рамки кваліфікацій, що мають безпосереднє відношення до проектно-творчої діяльності дизайнерів: «емпіричні знання фактів та уявлення», «когнітивні уміння, що включають логічне, інтуїтивне та творче мислення, і практичні уміння, що включають ручну вправність, застосування практичних способів (методів), матеріалів, знарядь та інструментів»; «комунікацію»; «відповідальність та автономію – здатність особи застосовувати знання та навички самостійно та відповідально».

Актуальність дослідження аргументовано сучасними науковими працями українських і зарубіжних дослідників, у яких сформульовано теоретичні передумови формування готовності майбутніх дизайнерів одягу до самоосвіти, а також низкою методологічних, дидактичних і теоретико-методичних суперечностей між теорією і практикою формування готовності майбутніх дизайнерів одягу до самоосвіти у процесі їхньої професійної підготовки.

Ми підтримуємо тезу Олени Леонідівни про те, що самоосвіта як самостійна пізнавальна діяльність дизайнерів наявна у переліку ключових життєвих і кар'єрних навичок ХХІ століття і поділяємо думку дослідниці, що у контексті поточних викликів мистецької освіти і дизайн-освіти міждисциплінарний підхід до розроблення змісту самоосвіти відкриває нові можливості для творчого самовираження та підготовки майбутніх дизайнерів одягу.

Оцінка обґрунтованості наукових результатів дисертації, їх достовірності та новизни

Обґрунтованість наукових положень здійсненого дослідження підтверджено логікою представлення його структурних компонентів: актуальності, що зумовлена основними суперечностями між теорією і практикою; завданнями, що конкретизують мету і спрямовуються на розв'язання виокремлених суперечностей; змістовими розділами, із якими пов'язана наукова новизна і теоретичне значення дослідження, а також його результативністю, оприлюдненою у двадцяти дев'яти публікаціях дисертантки; висновками, що відповідають сукупності сформульованих завдань дослідження; практичною значущістю з її рекомендаціями щодо шляхів впровадження отриманих результатів наукової роботи.

Погоджуємося з висновком дисертантки, що в переліку проаналізованих нею типологій предметного дизайну варто звернути увагу на дизайн ***як технологію проєктування*** (формотворення виробничих зразків для їх подальшого тиражування): «Ми впевнені, що завдяки розвитку технологій, вищезазначений перелік має потенціал до розширення через те, що принципи і методи проєктування будуть адаптуватися до інших сфер діяльності людини» (п.1.1., с. 40); «навчання через практику («learning by doing») дозволить отримати актуальні професійні навички, які відповідають конкретному попиту й конкретним умовам» (п.1.1., с. 43).

Підтверджуємо цю тезу, оскільки в ході аналізу досвіду зарубіжної освіти нами також з'ясовано, що характерною особливістю у неперервній дизайн-освіті Великобританії є навчання учнів у студіях мистецтва і дизайну за вибірковими програмами «Дизайн і технології» та «Мистецтво і дизайн» (від початкової до профільної шкіл). На відміну від науково-педагогічних працівників формальних закладів дизайн-освіти з їх освітніми програмами викладачі у студіях мистецтва і дизайну є дизайнерами-практиками, які розвивають в учнів практичне, бізнесове дизайн-мислення.

Отже, дослідницею виявлено важливу тенденцію фахової підготовки майбутніх дизайнерів одягу у закладах вищої освіти, а саме: поглиблення міждисциплінарності та посилення уваги до проблеми формування у здобувачів вищої освіти готовності до практично спрямованої самоосвіти з дизайн-діяльності.

Найістотніші наукові і практичні результати дослідження

З'ясовано і теоретично обґрунтовано сукупність педагогічних умов, що стосуються міждисциплінарної інтеграції та структурування змісту спеціальних дисциплін для системної організації самостійної роботи здобувачів вищої освіти; організаційних форм самоосвіти, зокрема, забезпечення міждисциплінарного зв'язку аудиторної та позааудиторної самостійної роботи; готовності дизайнерів одягу до самостійної проєктної творчості.

Міждисциплінарний підхід визначено як конвергенцію синергетичної та інтегральної навчальних моделей, мета яких полягає в забезпеченні здобувачів вищої освіти уміннями й навичками самостійної реалізації життєвих цілей та творчого самоствердження у різних сферах майбутньої професійної дизайн-діяльності.

Обґрунтовано структурно-функціональну модель реалізації міждисциплінарного підходу, спрямованого на формування готовності майбутніх дизайнерів одягу до самоосвіти як відкритої інформаційної системи, що характеризується цілісністю, варіативністю, модульністю та охоплює взаємопов'язані і взаємозумовлені блоки.

З урахуванням ретельного аналізу наукових положень з різних галузей знань Олена Леонідівна сформулювала сутність понять «професійне мислення дизайнера» (клієнт-орієнтована проєктна діяльність, у якій поєднується логічне, інтуїтивне, художнє, комерційне і наукове мислення) і «структура професійного мислення дизайнера» (динамічна спіраль циклів, які є послідовністю самодостатніх, самокомпенсаційних і самовдосконалювальних мікропроцесів, спрямованих на інтуїтивно-художнє і критично-логічне осмислення і реалізацію дизайнерського завдання); розробила орієнтовну структуру професійного мислення майбутнього дизайнера і унаочнила розробку у вигляді діаграми (рис. 1.1.).

Професійне мислення дизайнера у поданих нею формулюваннях конкретизує предмет теми дослідження – «готовність майбутніх дизайнерів одягу до самоосвіти» – комплексне особистісне утворення, механізмом якого є

розвиток діалектичного мислення, що дозволяє переробляти інформацію з різних дисциплін, узагальнювати її, систематизувати і класифікувати для вирішення професійних завдань, особистісно-професійного самовдосконалення та розвитку емоційної, інтелектуальної, професійної та мотиваційної сфер діяльності і безпосереднього розвитку особистісних якостей.

З'ясовано, що готовність майбутніх дизайнерів одягу до самоосвіти є результатом процесу, спрямованого на самореалізацію, особистісне самовизначення, що сприяє розвитку емоційної, інтелектуальної, професійної та мотиваційної сфер діяльності і безпосередньому розвитку дизайнерів одягу.

Оцінка змісту дисертації та її завершеність.

Зміст загалом відповідає обраній темі, логічно структурований, інформаційно ємкий, відповідає вимогам щодо його оформлення. Анотація стисло відображає основні моменти розвитку наукового осмислення дисертанткою теми дослідження.

У вступі обґрунтовано актуальність вибору теми, визначено мету, завдання, об'єкт, предмет, подано методи наукового дослідження, розкрито наукову новизну, теоретичне й практичне значення роботи, наведено відомості про апробацію та шляхи впровадження отриманих результатів дослідження.

У першому розділі – *Теоретичні основи підготовки дизайнерів у закладах вищої освіти* – виокремлено особливості фахової підготовки майбутніх дизайнерів у закладах вищої освіти; сформульовано теоретико-педагогічні засади формування готовності майбутніх дизайнерів одягу до самоосвіти у галузі сучасної фешн-індустрії; проаналізовано зарубіжний досвід застосування міждисциплінарного підходу у процесі формування готовності майбутніх дизайнерів одягу до самостійної фешн-дизайн-освіти у кращих світових закладах світу.

Дисертантка зазначає, що в глобальних центрах мистецтва, дизайну та бізнесу здобувачі фешн-дизайн-освіти утворюють міжфункціональні команди (cross-functional teams), що розробляють комплексні проекти у складі «споживачів», «виробників» та «дизайнерів». Дослідниця виокремлює форму *проектно-творчої діяльності міжфункціональних команд* – це «рефлексивний проєктувальний практикум» у студіях, що керуються, яку правило, дизайнерами-практиками. У студіях фешн-дизайну під керівництвом

професійних дизайнерів студенти оволодівають готовністю до бізнес-діяльності.

Зазначено положення, що найповніше відповідає розумінню дослідницею міждисциплінарного підходу, а саме: міждисциплінарний підхід – «це зіткнення, взаємопроникнення, синергія різних наук (дисциплін), що передбачає розвиток інтеграційних процесів, зростаючу взаємодію, взаємозбагачення методів, інструментарію *зادля отримання нового наукового знання*»; виокремлено найефективніші міждисциплінарні моделі, зокрема, *проект з креативного підприємництва, сприятливий для фрілансу* як домінуючої форми трудової зайнятості дизайнерів одягу.

У другому розділі – *Методичні засади формування готовності майбутніх дизайнерів одягу до самоосвіти на засадах міждисциплінарного підходу в закладах вищої мистецької освіти* – обґрунтовано зміст і структуру готовності майбутніх дизайнерів одягу до самоосвіти, проаналізовано поняття «професійна готовність», до якої віднесено зміст дизайну і технологій, з одного боку, та зміст мистецтва і дизайну, з другого боку; зазначено, що «сучасні світові заклади дизайн-освіти активно зорієнтовані як на мистецькі, так і на комерційні, маркетингові цілі, пристосування та адаптацію здобувачів вищої освіти до умов ринку праці, соціальних вимог» (с.76); поняття «самоосвіта» трактується як комплексне особистісне утворення майбутніх дизайнерів одягу, цінність, що забезпечує процес саморозвитку і самозміни особистості в дизайнерській діяльності, механізмом якого є розвиток діалектичного мислення, що дає змогу переробляти інформацію з різних дисциплін, узагальнювати, систематизувати і класифікувати її для вирішення професійних завдань загальнокультурними і професійними компетенціями; сформульовано критерії, показники та рівні сформованості готовності майбутніх дизайнерів одягу до самоосвіти; розроблено структуру готовності майбутніх дизайнерів одягу до самоосвіти як динамічне системне інтегративне утворення, що охоплює такі компоненти: мотиваційний, когнітивний, діяльнісний і рефлексивний.

На нашу думку, сукупність зазначених компонентів є необхідною і достатньою для формування досліджуваної професійної здатності дизайнерів одягу, оскільки відповідає структурі дизайн-мислення – проектно-творчого мислення, що характеризується евристичним осмисленням і словесним формулюванням проектних задумів, зумовлених емпатією і фокусуванням; дизайнерською пропозицією пошукових асоціативно-образних ескізів на

площині як графічним способом генерації ідей; пошуковим макетуванням із матеріалів у просторі, що зумовлюється остаточним вибором проектної ідеї і прототипуванням; виготовленням виробничих зразків для тестування дизайн-продукції.

Виокремлено сукупність педагогічних умов формування готовності майбутніх дизайнерів одягу до самоосвіти з використанням міждисциплінарного підходу; розроблено й обґрунтовано структурно-функціональну модель формування готовності майбутніх дизайнерів одягу до самоосвіти з використанням міждисциплінарного підходу в умовах функціонування закладів вищої мистецької освіти.

У третьому розділі – *Експериментальна перевірка дієвості педагогічних умов та результативності моделі реалізації міждисциплінарного підходу до формування готовності майбутніх дизайнерів одягу до самоосвіти* – подано особливості організації експериментального дослідження і, зокрема, на констатувальному етапі згідно з додатком И «Критерії, показники та рівні сформованості готовності майбутніх дизайнерів одягу до самоосвіти» з'ясовано стан сформованості готовності майбутніх дизайнерів одягу до самоосвіти (табл. 3.2.). Розроблено авторську експериментальну методику формування готовності дизайнерів одягу до самоосвіти з фешн-дизайну. Апробовано модель формування готовності майбутніх дизайнерів одягу до самоосвіти.

Повнота викладу основних результатів дослідження в опублікованих працях. Позитивне ставлення викликає публікаційна активність дисертантки, зорієнтована на оприлюднення вагомих результатів дослідження. Результати дослідження висвітлені у 29 наукових публікаціях автора, з них 5 – у фахових виданнях, затверджених МОН України, 2 – у періодичних наукових виданнях, проіндексованих у базі даних Web of Science Core Collection, 1 – в одноосібному розділі міжнародної колективної монографії, 1 – у періодичному науковому іноземному виданні, 8 – додатково відображають результати дослідження, 12 – апробаційного характеру.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації.

Позитивно оцінюючи наукове і практичне значення здобутих Тригуб Оленою Леонідівною результатів дослідження, зазначимо деякі дискусійні положення наукової роботи, а також висловимо окремі побажання:

1. У структурно-функціональній моделі і тексті дисертації подано спецдисципліни «Дизайн-проектування», «Дизайн-проектування (одягу)», назви яких не зовсім відповідають науковому стилю. У перекладі з англійської мови термін «дизайн» – це проектування, а тому поняття «дизайн-проектування» є плеоназмом – сполученням близьких за значенням слів, з яких одно або кілька стилістично і логічно зайві.

2. Зміст дисциплін «Дизайн одягу», «Комп'ютерні технології в дизайні», «Брендинг fashion-бізнесу» було б педагогічно доцільно інтегрувати як інтердисциплінарний зміст нової якості під назвою «Дизайн і технології: текстильне виробництво». Тоді його можна було б застосувати як рефлексивний практикум, призначений для університетських студій – форми здобуття дизайн-освіти з максимальним фокусом на практику та застосування навичок у реальних ситуаціях проектно-творчої діяльності.

3. Результати здійсненого дослідження мають теоретичну і практичну цінність не лише для закладів мистецької освіти, але й для закладів технологічної освіти з текстильної галузі, закладів вищої дизайн-освіти. Тому об'єкт дослідження не варто було обмежувати лише освітнім процесом у мистецьких закладах вищої освіти, адже довідки про впровадження його результатів є з Черкаського державного технологічного університету, Київського національного університету технологій та дизайну. В об'єкті дослідження варто було б також зазначити рівень здобуття вищої дизайн-освіти дизайнерами одягу.

4. Характеризуючи професійне мислення дизайнера, доцільно було б конкретизувати його поняттями «дизайн-мислення/проектно-творче мислення» та зазначити у гіпотезі, що дизайн-мислення ефективно формується у спеціально створених студіях з мистецтва і дизайну, технологій і дизайну (за вибором студентів), що підтверджено досвідом дизайн-освіти Великобританії та інших країн.

Висловлені зауваження не впливають на загальну позитивну оцінку науково-дослідної роботи «Формування готовності майбутніх дизайнерів одягу до самоосвіти на засадах міждисциплінарного підходу в мистецьких закладах вищої освіти», виконаної дисертанткою, та не знижують актуальності, новизни, наукової і практичної значущості її результатів для теорії і методики професійної дизайн-освіти.

Висновок

За змістом, актуальністю, науковою новизною, сукупністю отриманих результатів, достовірністю, теоретичною і практичною значущістю, повнотою висвітлення у публікаціях дисертаційна робота «Формування готовності майбутніх дизайнерів одягу до самоосвіти на засадах міждисциплінарного підходу в мистецьких закладах вищої освіти», подана Тригуб Оленою Леонідівною на здобуття наукового ступеня доктора філософії, є цілісним, завершеним дослідженням.

Дисертація відповідає спеціальності 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями) та вимогам до оформлення дисертацій, затверджених Наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 р. № 40 (із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки України № 759 від 31.05.2019 р.) та п. 6,7 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44. Авторка дисертації, Тригуб Олена Леонідівна, заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 015 професійна освіта (за спеціалізаціями).

Офіційний рецензент:

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри професійної освіти
в сфері технологій та дизайну
Київського національного університету
технологій та дизайну

Володимир ТИМЕНКО